

Šiame numeryje:

Lituanistikos katedros ar tik grupinių telkinių linkme?
Totalitarinių linksmybių pašlovinimas — Kosto Ostrausko „Gundymai“.
Šventieji ir mūsų laikai (2).
Sėpė Sodeikos 20 metų mirties sukakčiai.
Daivos Karužaitės-Gogola eilėraščiai.
Sutikta Eglės Juodvalkės naujoji knyga.
Netekome žymaus istoriko — a.a. kun. dr. Viktoro Gidžiūno.
Naujos knygos.
Ingrida Blekytė George Bernard Shaw dramoje.
Dailės ir poezijos popietė.
Vakaronė su dail. Albinu Elskum.

Kertinė Parastė

Lituanistikos katedros ar tik grupinių telkinių linkme?

Rimvydas Šilbajoris, Ohio State University profesorius, *Lituanus* žurnale (nr. 3, 1983 m. ruduo) nušviesdamas diasporoje esančių lietuvių padėtį, pažymi, kad buvo „iš naujo įsitikinę, jog kultūra gali sukurti tautą“. Jis patvirtina, kad kultūrinė veikla, šiuo metu labai šakota, kaip pvz. Pasaulio lietuvių jaunimo kongresai, Dainų šventės ar Mokslo ir kūrybos simpoziumai, periodiškai vykstantys Čikagoje, vis dėlto yra reikalinga tokio pagrindo, kurį galėtų sudaryti pastovi akademine institucija.

Šilbajoris baiminasi, kad laikui bėgant kultūrinė veikla gali degeneruoti iki grupinių telkinių lygio, net, anot jo, iki „polka club“ lygio. Jo išvada yra, kad „jokia tautinė ar etninė egzistencija negali tikėtis išlikti, jeigu ji nesitiki augti ir plėtotis, o šis augimas tėra įmanomas, kai nesibijoma kryžmiškai susitikti su kitom idėjom, tradicijom ir kultūrom“. Šilbajoris tikisi, kad Lituanistikos katedra galėtų „gimdyti sąvokas ir vertybes, kurios užtikrintų, jog išliktų ir augtų kultūriniai, intelektualiniai ir net emociniai pradai, surišti su etnine savimone“. Kas dar svarbiau, ji įgalintų kultūrinio savimi pasitikėjimo pojūtį, leidžiantį individui (studentui) priklausyti vienui ar tuo pačiu metu savo žmonių, gyvenam kraštui ir visam pasauliui. Šilbajoris samprotauja, kad etniškumas „gali išlikti tik tada, kai jis kovos intelektualinėmis priemonėmis, semiamomis iš išorinių sąlygų, už uždaro etninės visuomenės ribų. Pavyzdžiui, yra įmanoma formuluoti tokią tautiškumo koncepciją, kuri įgalina save

traktuoti kaip asmenybę, egzistuojančią diasporoje, užuot pasidavus asimiliacijai Amerikos visuomenėje. Veikiant aukštojo mokslo t. y. universiteto programų lygyje, yra įmanoma išanalizuoti pagrindus, kurių pagalba galima nustatyti, kas yra tautiškumas.

A. E. Zimmermann savo moksliniame darbe *Nationality and Government* (London, 1918) pabrėžia, kad tautiškumas ir priklausomumas valstybei („statehood“) yra nebūtinai tas pat: „Tautiškumas, kaip ir religija, yra subjektyvus: priklausomumas valstybei yra objektyvus; tautiškumas yra psichologiškas, priklausomumas valstybei yra politiškas. Tautiškumas yra galvojimo (minties) būklė; priklausomumas valstybei yra saistomas įstatymo. Tautiškumas yra dvasinė nuosavybė; priklausomumas valstybei yra priverstinė pareiga“.

Toliau Zimmermann aiškina: „Tautiškumas yra jausmo, galvojimo ir gyvenimo būdo išraiška; priklausomumas valstybei yra sąlyga, neatskiriama nuo civilizuoto gyvenimo kelio“.

Zimmermann performuluoja tautiškumo sąvoką, sakdamas, jog ji žymi „žmonių bendrumą (kūną), apjungtą bendro, ypatingo intensyvumo ir orumo jausmo vienui kuriam kilmės kraštui“. Zimmermann palieka nuosavybę geografinės vietos faktą ir legalią pilietybės definiciją, aptardamas tautiškumą. Jis sako: „Tautiškumas visada remiasi istorine tos grupės kultūra, kuri maitina ir formuoja individo asmenybę ir iš kurios jis semia sau labiausiai įkvėpiančius idealus ir gyvenimo tikslus. Būti „nutautintam“ reiškia paneigti dalį savo giliausių jausmų, amputuoti dalį savo intymiausio „aš““.

Zimmermann išvados ypatingai reikšmingos lietuvių tautiškumo klausimui, kai jis sako, jog tautiškumas gali egzistuoti šalia oficialios tautos, su pripažinta vėliava ir politiniais šūkiais, ir jos veikimo rėmų.

Atkreipus dėmesį į svarbų (Nukelta į 2 psl.)

Totalitarinių linksmybių pašlovinimas

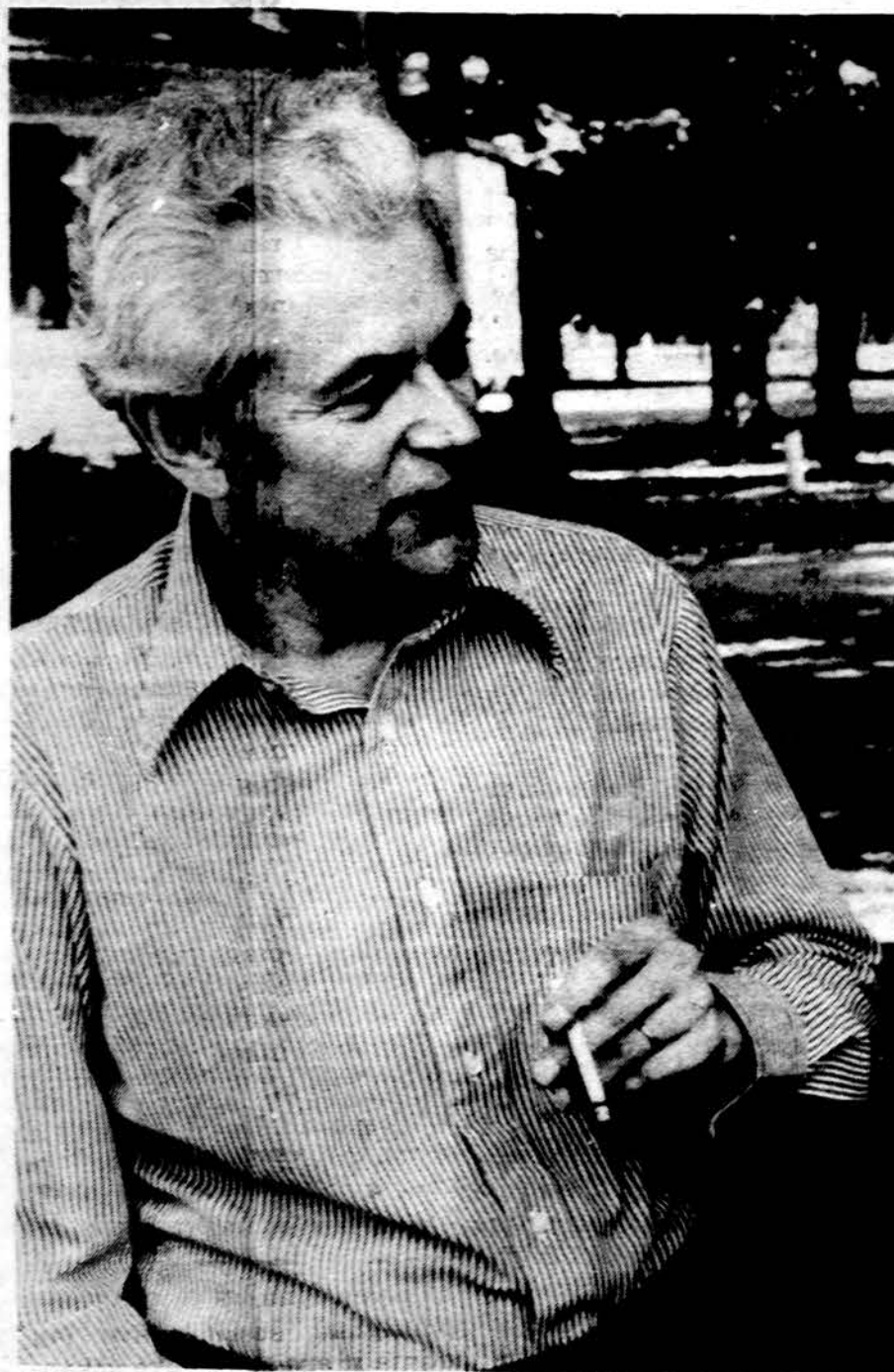
PR. VISVYDAS

Kostas Ostrauskas. *Gundymai*. Drama. Chicago: Algimanto Mackaus Knygų Leidimo fondas, 1983. 120 psl. Knygos apipavidalinimas V. O. Virkau. Kietais viršelais. Kaina — 8 dol. Gaunama pas leidejus (Algimanto Mackaus Knygų Leidimo fondas, 7338 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629, pas platintojus ir „Drauge“).

„Gyvastingesnis ne tikrovės, o rašto išmonės žmogus — jis tikresnis už tikrovę“, byloja Kosto Ostrausko pjesės „Gundymai“ veikėjas Studentas. Jis tai sako totalitarinės santvarkos akivaizdoje, pabrėždamas blaivaus kultūrinio principo atsparumą. Jis atmeta heroiskumą. „Narsumo jau ir taip per daug“. Nesirenka nei Hamleto, nei Don Kichoto pozicijos. Pasak jo, mūsų laikais praktiškiausia yra kareivio Šveiko laikysena. Šveikas, apsimetęs žioplų, sugeba savo išmintį paslėpti po kieta prastuolio skūra.

Didžiojo Vado Armijos užimose valdose dalykus vadinti tikrais vardais yra pavojinga. „Kad dukart du yra keturi“ patvirtinti parašu nepatartina. „Kas bus, kai Partija paskelbs, kad dukart du — penki?“ Net ir juoktis pavojinga. Nuolat reikia sukotos, dvi-prasmės iškalbos, lankstaus fantazavimo. Šia prasme fantazija pasidaro tikresnė už tikrovę.

Tai maždaug pagrindinė K. Ostrausko „Gundymų“ linija, prie kurios prikabinamas ir erotinis siūlas. Kadangi šiemet yra tie George Orwellio išpranašauti 1984-tieji, pjesės tekstas yra itin aktualus, juo labiau, kad autorius ir totalitarizmą žiūri Rytų Europos žmogaus akimis. Jo sąlytis su orveline tikrove, manyčiau, yra gyvesnis, įžvalgesnis už bet kurio nuosalaus Vakarų kilmės stebėtojo. Ir pati meniška tonacija „Gundymuose“ yra būdinga lenkų ar čekų rašytojų panašiai tematikai. Galima paminėti Sławomirą Mrozek ir Vaclavą Havelą pavadęs.

Dramaturgas Kostas Ostrauskas viename Šviesos-Santaros suvažiavime Tabor Farm, Sodas, Michigan.

Nuotrauka Jono Bogutos

Ilgalaikės nelaisvės patirtis gerokai nugludino jautrumo zonas. Kūryboje grubus, atvirus pasipriešinimas ilgainiui suimantrejo. Satyra tapo išmintingesnė. Ironija paslėpta. Pašaipia nepiktą. Aforizmai poetiški. Visa tai randame Ostrausko vaidinime. Regime freudiškus sapnus. Klausomės daugiasluoksnės dialektikos. Totalitarinio gyvenimo atmosfera yra tvanki. Dalykų esmė iškraipyta. Kalba užgožta stereotipinių šūkių su įkėjęsiais epitetais. Suprantama, šitai patįrotoje dirvoje bręsta komizmo nuotaika,

žydi sceninis groteskas.

Knygos pradžioje dramaturgas trumpai paaiškina savo veikalo pobūdį: „Šių linksmybių užuomazga — kai kurie mūsų laikų faktai ir įvykiai“. Linksmybės rašomos kabutėse, taigi — ironizuojant. Panašiai knygos pabaigoje kalėjimas pravardžiuojamas „linksmybių sodu“ arba „kurortu“.

Šveicarų dramaturgas F. Dürrenmattas, rašydamas apie šiuolaikinio teatro problemas, pažymėjo: „Mūsų dabartinis uždavinys yra teigti laisvę. Šioje planetoje tironų nie kiek nepaveikia poetų lyrika. Tironai žiovauja nuo jų pagaudenimų. Heroinis epas juos verčia miegoti. Tironai bijo tik vieno dalyko — poeto pašaipos“.

Pašaipos stilistika yra sunkiai įvaldoma sceninė priemonė. Ji kratosi dirbtinio juokimo. Mieliau pasikliauna realiomis gyvenimo keistenybėmis. Tikrais pokštais. Nieko neišlaužia iš piršto. Stengiasi kuo lakoniškiau perteikti herojų minčių apsišaudymus. Žaidžia priežodžiais, jėdais, tylos pauzėmis, grimasomis. Išryškina kalbos ir tikrovės nesuderinamumą — įprastą bruozą Partijos palaimintame krašte.

K. Ostrauskas šiuo stiliumi yra sukūręs ne vieną sceninį vaizdą. Jo satyra yra perdėm intelektualinė. Jis mėgsta linksmai protaudamas skverbtis į žmogiškų kolizijų gelmę. Į mūsų nuodėmės žvelgia iš įvairių taškų. Tą patį daro su „Gundymų“ medžiaga: perleidžia ją per literatūrinės erudicijos koštuvą. Sceninės technikos arsenalas šį kartą yra stebinančiai įvairus. Veikalo struktūra primena ir baletą, ir mo-

derna filmo kadras — judrius, prasmingus, įvairiai akcentuojančius temos visumą. Šalia realistinių pokalbių girdėti totalitarinėje valstybėje išvėsusios kalbos klišės. Taip pat folkloras, alegorinės pasakėčios, literatūrinės citatos, erotiniai sapnai, vizijos pagal Hieronymus Bosch paveikslus (jais yra iliustruota knyga). Na, tarp visko išryškėja pačių veikėjų gan tikroviška psichika. Destis, spektakliškumo čia yra per akis.

Tiesa, iškyla ir keli aukštoji barjerai, kuriuos skaitytojams lengviau įveikti, negu žiūrovams. Turiu minty pjesės intelektualines scenas, kur Studentai ir Studentės pasi-reiškia prasminga, bet ir sunkiai išnarpiojama, dialektika. Gausūs aforizmai lipa vienas per kitą, o žmogaus pagava šiaip ar taip yra ribota. Ne visi nešioja profesoriškas galvas.

Epizode „Mažasis teatras“ autorius į pokalbius įveda lenkų poeto Sławomir J. Leco politinius aforizmus, dargi rašydamas juos kabutėse, kaip citatas. Manau, kad tai naujiena mūsų teatre. Absurdo teatro meistras Ionesco antivaidinime „La Cantatrice Chauve“ pirmąją sceną sudarė iš prancūzų-anglų išsireiškimų knygos citatų. K. Ostrauskui pirmiausia rūpi tik sąmoningi, totalitarizmo demaskuojantys posakiai. At-ranka yra įdomi. Štai keli: „Meilė savo kraštui nepripažįsta ribų — kito krašto“, „Kai nibalai mėgsta tuos, kurie ner-turi nugarkaulio“.

Vaidinimo fabulos išorė nėra sudėtinga. Kur kas komplikuotesnis yra vidinio veiksmo, tiksliau tarus, visokių prasmų audinys. Viskas prasideda istorine Šauniosios Armijos invazija į laisvą kaimyninį kraštą iš meilės tam kraštui — „išgelbėti kaimyną iš priešų nasrų“ (kokia triuškinanti ironija). Krašto pavadinimas neminimas, tačiau kiekvienam lietuviui skaitytojui aišku, kad čia įpintas Lietuvos likimas.

Du skirtingo charakterio kareiviai — susirūpinęs Antanas ir plevėsa Kareivis su armonika — dalyvauja invaziniame žygyje, savaip jį pergyvendami. Pasirodo, nei jie, nei jų viršininkai — Viršila ir Majoras — nežino užimamo krašto vardo. Tai yra vals-

tybinė paslaptis. Šlovingosios karius neramina gandas, kad visos jaunos moterys ir merginos, vengdamos įsibrovėlių, pasivertė senėmis. Ši žinia užgauna erotikos kamertoną. Užsimezga sodri freudiška polifonija iš dialogų, sapnų, gundymų, flirto ir savitvardos praradimo. Kareivis Antanas yra gundymų auka.

Kaip priešprieša Didžiojo Vado sistemai, su kareiviais susiduria „vaduojamo“ krašto Studentai ir Studentės. Jie parodo savąjį teatrą — groteskiškai keistą, erotišką, kupiną įvairių užuominų. Gražiai Studentei ypač rūpi paklupdyti Antaną. Tirpdo ji erotiniu dėmesiu. Tas bėdžius naktį sapnuoja malonius ir nemalonus sapnus. Sargybos poste (scenoje „In paradiso arba Eine kleine Nachtmusik“) galų gale pasiduoda studentės sugestijoms. Deja, tą akimirką ji atstumia Antaną. Apkal-tina grubumu. Visą jų flirtą seka saugumo įsikūnijimas Žmona (Antano neįstikima žmona). Antanas yra suimamas. Majoras jį priverčia pasirašyti iškreiptą prisipažinimą, kuriame rašoma, jog Partijos įkvėptas Šauniosios Armijos karys iki galo išliko politiškai budrus ir morališkai nepalaužtas.

Čia regime, kaip lengvai trupa Šauniosios karių atsparumas. Jie neatlaiko laisvų, negirdėtų minčių antplūdžio, ima abejoti, nepasitiki vieni kitais. Jų nelaimė, nuo sienų stebi Didžiojo Vado portretas, o iš visų kerčių (net iš spintų) pokalbių klausosi Vado dievin-ta Žmona. Prasideda suminė-jimų korolėja. Įkliūva kareiviai ir viršininkai. Pagaliau ir pati Žmona, atėjusi aplankyti įkalintą Antaną, įstringa „Linksmybių sode“. Ji nori iš-eiti, bei jai neatrakinia celės durų. Antanas kandžiai paklausia: „Kazi, kaip tvirtieji jaučiasi už grotų?“

Kosto Ostrausko pjesė nėra vien tik skaitymui parašyta. Ji tinka scenai. Jos aktualumas 1984-taisiais yra neabejo-tinas. Kiekvienam labiau iš-prususiame išsivijos dramos sambūriui „Gundymai“ nesu-darys didelių keblunų. Gali-ma išsiversti be prašmatnių dekoracijų. Aktorių sudėtis nedidelė. Tereikia tik palin-kėti sėkmės režisieriams. Tegu fantazija būna tikresnė už tikrovę.

Hieronymus Bosch

„Kvailių laivo“ detalė.

Hieronymus Bosch

„Paskutinio teismo“ detalė.

Šventieji ir mūsų laikai

VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Šv. Kazimiero ir garbingojo Matulaitio santykis su savo laiko visuomene

Susipažinę su meniskomis ir kultūrinėmis mūsų laiko apraškomis, liečiančiomis šventumo ryšį su visuomene, dabar pereikime į pačius šventuosius ir patyrinėkime jų santykius su savo gyvenama aplinka.

Susipažinimas su būdingomis šių laikų reakcijomis į šventumo reikšmę gyvenime mums parodė, su kokiais klausimais mes turime reikalo šioje temoje. Ar Dievas, leisdamas savo malonei stipriai pasireikšti kuriame asmenyje, negrįžta esamos tvarkos? Tai mums iškilo, skaitant Brechto dramą. Taip pat ten iškilo klausimas, koks yra santykis šventumo su nuodėme. Ar žmogus, giliai susirūpinęs žmonijos gerinimu ir pasijutęs nežinios kur eina ir savo negalią pavesdamas antgamtiniam veikimui, nepasidaro keistuoliu? Tai mums iškilo, beskaitant O'Connor apsaką. Kaip žiūrėti į labai sugestyvius didvyrių pasireiškimus, pasi-nešiusius gerinti žmonijos gyvenimą? Kiek mes galime tikėti jais ir kiek galime sekti šventaisiais? Koks yra santykis šventumo su heroizmu?

Turėdami šiuos klausimus prieš akis, pažvelkime į konkrečius šventuosius. Apsiribokime tik dviem asmenimis, būtent: šv. Kazimieru ir garbinguoju Matulaitiu, kurio dorybių heroizkumo pripažinimas neseniai buvo oficialiai paskelbtas (Decretum beatificationis et canonizationis servi Dei Georgii Matulaitis... 11 die Maii A.D. 1982, Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum, Romae). Tai yra oficialus pareiškimas, vedas į paskelbimą palaimintuoju. Šių asmenų atvejuose pastebėjome, kad jie, nors būdami savo laiko ir savo visuomenės žmonėmis, tačiau pilnai jose netelpa. Į šį svarstymą derintusi ir Kazimiera Kaupaitė. Seserų kazimieriečių steigėja, kurios beatifikacijos byla yra pradedama. Ji yra liudininkė to šventumo, kuris išaugo Lietuvos spaudimo draudimo laikotarpiu. Tačiau ji dar yra per mažai pažinta mūsų visuomenės.

Pradėkime nuo šv. Kazimiero. Jis, kaip jaunuolis, kariuomenės priešakyje vyksta užimti Vengrijos sostą. Tačiau užot kariavęs su savo oponentu, ką jis, istorikų manymu, lengvai galėjo padaryti, su juo susitaikyti, perleisdamas jam Vengrijos valdymą iki gyvos galvos. Einant ano meto politinėmis sąlygomis, Kazimieras buvo teisėtas sostos pretendentas. Kazimiero apsisprendimas nekovoti už Vengrijos sostą, einant ano meto politinė galvosena, nebuvo protingas. Krokuvos sostas dėl to patvirtėjo ir Kazimierą greičiau kaip ir nevykėlį, arba bent netinkamą Jogailaičių dinastijos atstovą. Jis netiko šios dinastijos įtakai plesti Vakarų Europos sostinėse. Visa tai anais laikais buvo laikoma teise ir garbinga pastanga.

Ryšium su tuo „nepasisekimu“ Kazimieras atsirado Vilniuje, kaip mes dabar sakytume, eiti vicekaraliaus arba, tiksliau išreišiant, vice Didžiojo Kunigaikščio pareigoms. Čia jis ėmėsi tvarkyti Didžiosios Kunigaikštijos finansus. Juos jis buvo gerai sutvarkęs ir Krokuvėje. Taigi lietuviai ekonomistai jį galėtų laikyti savo globėju. Pamaldžių populiarių knygelių teigima, kad jis buvo dosnus vargšams, reikėtų berods suprasti platesne prasme, būtent, kad jis Didžiosios Kunigaikštijos ir karalijos finansinėje politikoje buvo atsivėlgiantis ir socialines problemas.

Dabar pažūrėkime, kaip santykių su savo laikais stovi Jurgis Matulaitis. Ir jis, siaurai praktiškai žiūrint, nebuvo protingas. Štai jis persiėmė Leono XIII socialinėmis ir demokratinėmis idėjomis ir Varšuvoje organizavo darbininkus. Tai iškėlė beatifikacijos dokumentas. Tas darbas jam sekėsi.

Būtų buvę nuoseklūs, kad jis ta kryptimi būtų ėjęs toliau į socialinį ir politinį Lenkijos gyvenimą. Tačiau užuot to jis imsi beviltiškai uždavinio atgaivinti, ar tiks-

liau sakant, naujai organizuoti vienuolinį gyvenimą tokioje politinėje sąrangoje, kur vienuolinis gyvenimas buvo uždraustas. Mūsų terminu sakant, jis eina į pogrindį.

Reikia pastebėti dar vieną nesiderinimą su gyvenimu. Vienuolinis gyvenimas daugelio to laiko katalikų supratimu buvo visai kažkas kito, negu dėmesys žmonių kasdieniniams reikalams ir jų problemoms. Vienuolinis gyvenimas tada, o iš dalies dar ir dabar, buvo suprantamas kaip miris pasauliui, kaip atsisirbėjimas nuo pasaulio reikalų. Matulaitis tačiau pasiliko visuomenininku ir vienuoliu pasidaręs. Daugelio yra neatkreiptas dėmesys, kad marijonų vienuolija ir Nekaltai Pradėtosios Marijos Seserų Putnamė yra įsteigtos, einant moderniomis Leono XIII visuomeninėmis ir demokratinėmis idėjomis. Tai yra vienintelis toks reikšmingas Bažnyčios istorijoje ir dar iki šiai dienai nelengvai suprantamas ir pasisavinamas. Vienuoliniame gyvenime Jurgis Matulaitis įžvelgė vertingą visuomeninį branduolį. Tai matyti iš jo vienuolinio gyvenimo studijos „Vedamoji mintis“. Tačiau šitoks vienuolinio gyvenimo supratimas daugeliui net oficialių Bažnyčios žmonių nebuvo logiškas ir protingas.

Tai yra vienas Jurgio Matulaitio konfliktas su savo visuomene. Kitas konfliktas išryškėjo tada, kai jis, tapęs Vilniaus vyskupu, išėjo prieš tautinę prievartą, vienu tautų vykdoma kitoms. Jeigu pirmojo pobūdžio konfliktas rado savo atmozgą tuo būdu, kad vienuolinis gyvenimas daugelio katalikų buvo pradėtas suprasti plačiau ir kad, žuvus Rusijos imperijai, Lietuvoje ir Lenkijoje vienuolinis gyvenimas galėjo reikštis viešai, tai tautinis konfliktas iki šios dienos tebeieško savo sprendimo.

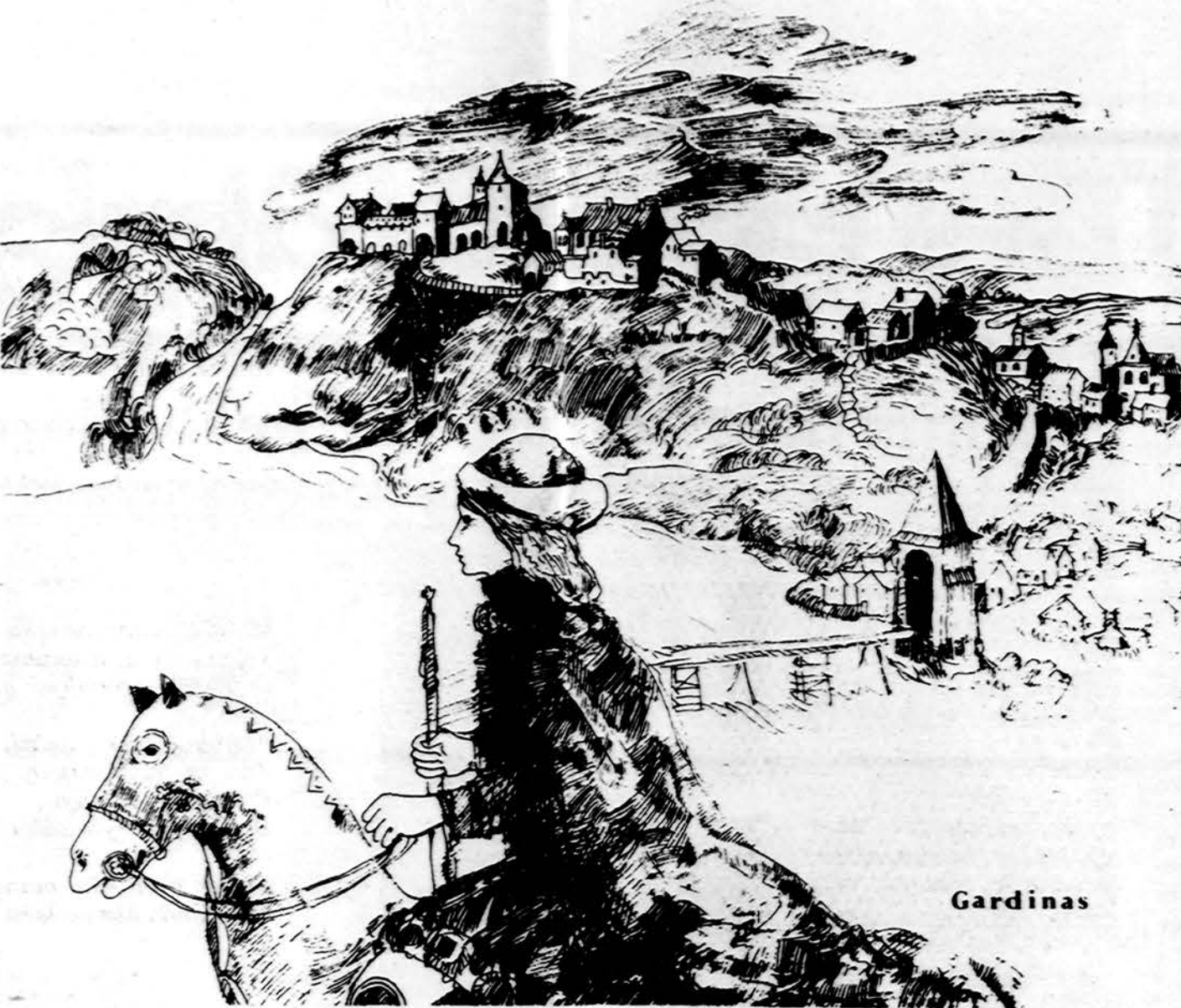
Šventųjų nuodėmės ir pagundos

Norint pilniau suvokti šventųjų reikšmę visuomenėje, reikia atkreipti dėmesį į šventųjų vietą nuodėmės atžvilgiu. Šis klausimas nėra nereikalingas. Jo apeidimas, šalia kitų priežasčių, padaro šventuosius tik dangiškos tvarkos gyventojais ir iškelia juos anapus žmogiškos tikrovės. Nėra abejonės, kad šventieji, kai jie yra danguje, neturi reikalo su nuodėme. Tačiau, kol jie gyvena žemėje, jie nėra anapus nuodėmės problematikos. Danguis nėra reikalo per greitai anticipuoti. Gražiai pastebi Antrojo Vatikano teologas Piet Fransen, SJ, kad Kristaus įžengimas dangun nepa-naikina jo įsikūnijimo žemėje (Intelligent Theology, vol. 1, Chicago: Franciscan Herald Press, 1969, 62 psl.). Dėl to teisingai šv. Pranciškus Salezas baras šventųjų gyvenimų aprašytojus, kad jie, aprašinėdami šventuosius, apeidžia jų nuodėmes (K. Rudolf, Seid Vollkommen. Wien: Herder, 1955, 171 psl.).

Kad šventieji nėra anapus santykio su nuodėme, liudija patys

Kunigas Jurgis Matulaitis (1871-1927). Bielany, Varšuvos priemiesty vedęs tėvų marijonų prieglaudą vaikams, kol dar nebuvo paskirtas Vilniaus arkivyskupu.

Gardinas

Nijolė Palubinskienė
Iliustracija Simo Suziedelio knygos „Šventas Kazimiero sukaktį komiteto (Brooklyn, N.Y., Kazimieras, 1458-1484“, tik ką išleistas šv. 1983).

didieji šventieji. Augustino nuodėmės, Petro Kristaus išsižadėjimas, Povilo kova su krikščionyste yra plačiai žinomi dalykai. Tačiau per mažai jį tai kreipiama religiskai dorinio dėmesio. Iš tikrųjų, šventasis, nors yra apdovanotas didele Dievo malone, tačiau jo laisvė nėra sukiudyta. Jo galimybė nusikalsti yra reali. Ir kad ši galimybė yra reali, geriausiai mums liudija tie didžiai dvasinę žmones, kurie pradžioje buvo ne be dieviškos palaimos, bet kurie nuėjo ne šventumo keliu, bet bedvasio heroizmo keliu. Čia galima prisiminti, kad ir Hitlerį ar Staliną. Ir vienas, ir kitas jie pradžioje galėjo turėti gerų norų, nes Dievas niekam savo malonės neatsako, tačiau praradami teisingą santykį su Dievu ir pilnutinę žmogaus sampratą, nuėjo ne šventumo, bet tiesiog grubios blybės keliu. Ir blybėje, metafizinė blybėje, juose užėmė tą vietą ir tą vaidmenį, kurį juose pradžioje turėjo Dievo malonė.

Tie asmenys, kurie oficialiai Bažnyčios buvo pripažinti šventais, arba kurie visuomenės yra tokiais laikomi, paprastai taip pat yra turėję daugiau ar mažiau skaudžių susitikimų su kalte. Kiek tai reikšė išoriškai, tai liudija jų kentejimai. Kiek tas konfliktas reikšėsi jų viduje, tai nėra įmanoma mums tiksliau atpažinti. Tačiau spėlioti apie tai mes galime.

Taip pvz. šv. Kazimierui galėjo būti pagunda pasilikti dinastijos tarnyboje ir rūpintis jos plėtimu Europos sostuose. Tai, be abejo, jam būtų suteikę didelės pasaulinės garbės. Tačiau, kaip žinome, tuo keliu jis nenuėjo. Taip pat jam, atsiradus Vilniuje ir ėmus tvarkyti Kunigaikštijos finansus ir turint ekonominių vertybių bei jų santykių supratimą, galėjo kilti mintis stiprinti savo reikšmę

finansų pagalba ir pasidaryti didele finansine jėga, kuri būtų galėjusi pakreipti galbūt net Lietuvos-Lenkijos santykių istoriją. Tačiau tuo keliu Kazimieras nenuėjo.

Jeigu perėjume prie Jurgio Matulaitio galimų pagundų, žinant jo labai tvirtą visuomeninį dėmesį, einant Leono XIII moksliu ir pradėjus Varšuvoje organizuoti darbininkus, kas jam suteikė net socialistą vardą, buvo reali galimybė jam šia kryptimi veikti toliau ir stengtis savo įtaką užvaldyti visą Lenkijos visuomenę. Jo sukurtas darbininkų organizacija Lenkijoje, pasak beatifikacijos dokumento, turėjo apie 50,000 narių. Ir tokiu būdu jis būtų galėjęs Lenkijai reikšti maždaug tą patį, ką jai iš tikrųjų reikšė kitas lietuvius — Pilsudskis, žinoma su visai kitokiais padariniais ir jų tolimesnėmis išėtimis. Tačiau Jurgis šiuo keliu nenuėjo.

Šie hipotetiniai pavyzdžiai liudija, kaip lengvai šventumas gali iškrypti daugiau ar mažiau nuodėminga kryptimi.

Pagundos, ar greičiau kova su jomis, skirtingai nudažo kiekvieno šventojo jam Dievo suteiktą malonę. Jo rezistencijos pagundai dėka savaip nusidaro dvasinis šventojo veidas. Vienas šventasis kovoja su vienokia pagunda, kitas su kitokia. Ir tai ne retai iškreipia šventojo veidą nepageidaujama kryptimi.

Taip pvz. rašytoja O'Connor įdomiai apibūdina reakciją prieš lytinę pagundą Tomo Akviniečio ir šv. Jono nuo Kryžiaus asmenyse. Jeigu šv. Jonui nuo Kryžiaus būtų buvusi atsiųsta į jo kambarį moteris jį gundyti, jis greičiausiai būtų pakvietęs ją atsistoti ir pasikalbėti su ja apie žmogaus išganyką. Tuo tarpu, kai Tomui Akviniečiui buvo atsiųsta ištvirtė, jis stvėrė nuodėguli ir, juo grąsindamas, išvijo gundytoją. Jis taip pasielgė dėl to, kad pagunda jis jautė ir tik šitokių agresyvių būdų galėjo nuo jos atsistinti. (Letters... 1979 m., N.Y.: Farrar, Straus, Giroux, 97 psl.)

Šie pavyzdžiai gali būti iliustracija to fakto, kaip gali atsirasti įvairūs šventojo perėjimai, jam kovojant su nuodėme. Būdingiausi šventojo iškrypimai pasirodo tada, kai jis, gindamas nuo gundancios klaidos tikėjimo grynumą, peržengia kito asmens teisių ribas, imdamasis persekiojimo priemonių. Šie pavyzdžiai gali padėti mums suprasti ir vieną nesimpatinę šv. Kazimiero bruožą. Sakoma, kad jis klūdė unitų bažnyčių statybai. Tai galėjo atsitikti arba dėl per siaurai suprastos Bažnyčios vienybės, arba dėl jo įtarimo, kad rytietiška krikščionybė politiškai yra pavojinga Didžiajai Lietuvos Kunigaikštijai. Bet kiekvieno atveju tai buvo Dievo malonės susiaurinimas.

Didelis praėjusio šimtmečio katalikiškos dorovės gynėjas J.

Mausbach visiškai neskatina mus užsimerkti prieš šventųjų klaidas. Jis sako: „Kalbant apie dorinę šventųjų tobulybę yra teisingai sakoma, kad atskiras šventojo veiksmas gali būti įvertinamas, nors jo šventumas, kaip visuma, pasilieka be klausimo ir sudaro vieną iš gražiausių reikšinių žmonijos istorijoje“ (Catholic Moral Teaching, New York, 1914, psl. 331).

Šventųjų sekimas

Pasinaudoti šventųjų teikiama visuomenine palaima nėra visai paprastas uždavinys. Deja, jis dažnai yra per daug suprasdinamas. Dažnai bandoma šventaisiais sekti raidiškai arba vergiškai. Bet tai kaip tik yra negeras šventaisiais naudojimosi būdas. Mat šventumas yra labai individualus dieviškos malonės pasireiškimo būdas. Jis yra Dievo malonė, perleista per kurio nors vieno žmogaus individualią priėmimą, ir jo gyvenamos aplinkos bei kultūros prizmę. Dėl to ji yra susiaurinta psichologiniu ir kultūrinu atžvilgiu. Individualūs šventojo bruožai paprastai yra labai ryškūs, dėl to iš jo negalima reikalauti visuotinio tikėjimo mokytojų vaid-

mens. Kartais šventieji lieka net svetimi vieni ar kiti tikėjimo tiesai, kuri tačiau priklauso katalikų Bažnyčios tikėjimo lobiui. Taip pvz. paimkime istoriją diskusijų dėl Marijos nekaltos prasidėjimo tiesos. Šiai tiesai nepritarė tokie dideli šventieji kaip Tomas Akvinietis ir šv. Bernardas. Jie, tiek vienas, tiek kitas, buvo atstovai gerai suderinto savo laikų kultūros ir tikėjimo santykio. Dėl to jiems nekaltas Marijos prasidėjimas greičiausiai atrodė nereikalingas pastūmimas dangaus kryptimi tokios dieviškos malonės, kuri Kristaus įsikūnijimo dėka gerai reikšėsi viduramžinėje krikščionybėje jos žydėjimo metu. Šv. Bernardas buvo entuziastingas organizuotojas Vakarų krikščionių žygį vaduoti Jeruzalei iš Islamo rankų. O Tomas Akvinietis sukūrė, ar greičiau apiformino, dorinę ir religinę žemiškosios tikrovės ir krikščionybės sistemą. Dėl to kreipimas dėmesio į tai, kad Marija paties dangaus buvo apsaugota nuo gimtiosios nuodėmės, jiems atrodė nevertas dėmesio dalykas.

Sie du atvejai mums yra naudingi nušviesti klausimui, kaip mes turime žiūrėti į šventuosius, kaip pavyzdžius mūsų tikėjimui. Mes turime juos vertinti kaip labai individualius Dievo malonės reprezentantus žmonijos istorijoje. Tačiau kai kyla klausimas, ką reikia tikėti ar ką ne, mums atsakymą turi duoti ne atskiri šventieji, bet arba visuotinės tikėjimo dogmos, ar ordinarinis tikėjimo mokymas. Marijos nekaltos prasidėjimo tiesa šiandien yra privaloma tikėjimo tiesa katalikų Bažnyčioje.

Sugebėjimas naudotis mokytoju Bažnyčios autoritetu yra vertinga savybė. Šios savybės daugeliui krikščionių trūksta ne mažiau, negu teisingo naudojimosi šventųjų palaima. Bažnyčios lobynas yra didelis turtas. Šventieji iš jo pasirenka, kas jiems yra prie širdies, ar kas jų laikams ar kultūrinėms aplinkybėms yra gyvas reikalas. Šventojo vertė savo laikams, ar panašioms laikams, gali būti labai tiesioginis tikėjimo mokymas, bet kitiems laikams šventojo vaidmens reikia ieškoti kitur.

Dėl to, kad Matulaitis visa širdimi atsidėjo visuomenės kūrime, būtų klaidinga manyti, kad visiems jo vertintojams reikia eiti vienuolynan. Arba jeigu Kazimieras nesidomėjo Vakarų Europos politiniu vadovavimu, tai nereiškia daryti išvados, kad toks uždavinys negalėtų būti krikščionišku uždaviniu. Pvz. šv. Katarina Sienietė taip labai domėjosi kas darosi Europos sostuose, kad savo laikais popiežiumi, karaliumis ir

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

baisus mastytojo išvadas, aišku, kad lietuvių tautiškumo samonei išsivijoję nereikia degeneruoti ligi tik grupinio susibūrimo laipsnio. Tereikia suprasti, kad yra imanoma prakti, kad yra imanoma sukurti tokią intelektualinę laikytis savo tautybės, skirtingas nuo valstybės, kurios jis yra legalus pilietis. Bet tik kosmopolitinėje, akademinėje atmosferoje individas gali pervirškinti šią paradigimą.

Lietuviai diasporoje gali pasirinkti: degeneruoti, anot Silbajorio, iki „polka club“, ar per Lituanistikos katedrą universitete, užsibrėžusios analizuoti lietuvių kultūrą, kalbą ir istoriją, puoselėti savo tautiškumą. Silbajoris proteguoja tokią lituanistikos studiją, kuri tikslas būtų įrodyti, „jog etniškumas yra dinamiškas, galintis išlikti ir stiprėti tik per sąmoningą ir savim pasitikintį viršautinių vertybių įgijimą ir laimėjimą bei jų perkeitimą jausminėje tautos sąrangoje pagal jos esminius vidinio vystymosi dėsnius“.

Tačiau be ištisos grandinės lituanistikos studijų aukštojo mokslo, t. y. universitetinio lygyje, šie „vidinio vystymosi dėsniai“ būtų tik grupinio susitelkimo linkme, kuri nesudarytų galimybes nei inžinierių, nei kompiuterių analistų sūnums ir dukroms diasporoje išlaikyti savo tautinę tapatybę, savo tautinę jausminę sąrangą.

Antanas Adomėnas

miestų taryboms nesiliovė skatinusi aktyviai prisidėti prie tvarkos kūrimo. Ji faktiškai prikaltė popiežių grįžti Romon iš Avignono. Tai, kaip matome, yra kitas krikščioniškos malonės veikimo šventajam pavyzdys.

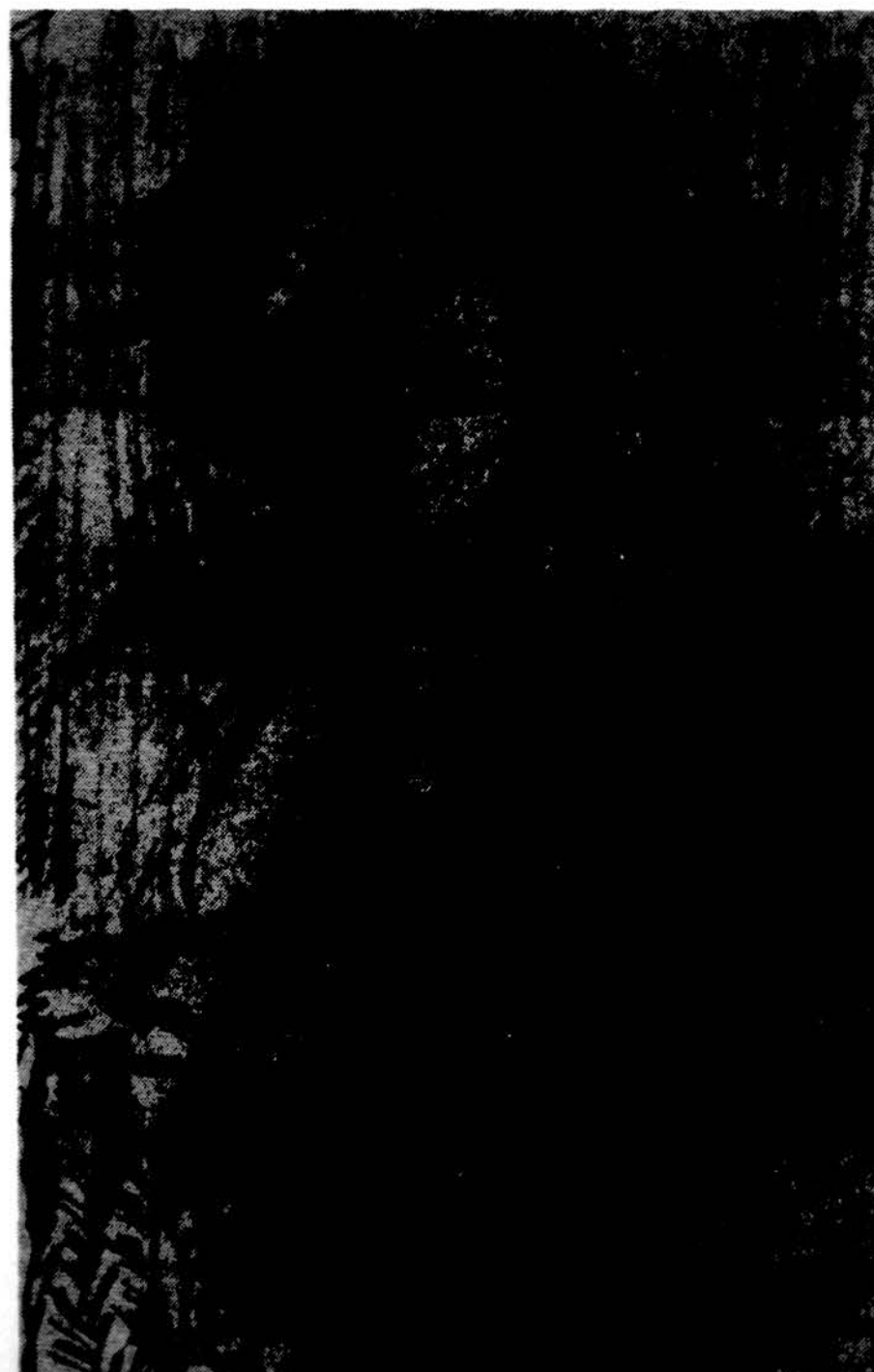
Be jeigu mes šventuolių negalime sekti kaip pavyzdžių automatiškai, kame iš tikrųjų glūdi šventojo, kaip pavyzdžio reikšmė? Pažiūrėkime, kokį atsakymą jį duoda pranciškonas teologas R. Messner. Jis, rašydamas apie šv. Prancišką Asyziškį tobulybę, sakosi visiškai nemąsantį įrodinėti šv. Pranciškaus idealo mūsų laikams (K. Rudolf, Seid Vollkommen, Wien, 1955, 70 psl.). Tai pasakiusis pranciškono straipsnyje, galima iš dalies suprasti ir Kantą, kai jis pakartotinai nusikreipia nuo pavyzdžio, kaip veiksmo ugdyti dorovę (Fundamental Principles of the Metaphysic of Ethics, Appleton Century - Crofts, N.Y. 1966, 24 psl.). Kanto teigimas, žinoma, gali būti per plačiai suprasstas, nes pavyzdys ne kartą gali labai gerai mums pavadovauti. Tik nereikia pavyzdžio suabsoliutinti, tarsi dorinio imperatyvo, paties Kanto žodžiu betariant.

Be kas yra tas reikšmingumas dorinėje kiekvieno šventojo struktūroje, kuris jį padaro šventuoliu? Atrodo, kad teisingai šį vertinimą aptaria Messner. Jis galvoja, kad kiekvienas žmogus, jei yra tikintis, savo pasąmonėje jaučia tam tikrą Dievo dvasios pasakatinimą. Tačiau tik šventasis šį pasąmoninį reikšmę sugeba padaryti sąmoningu pažinimu, apsisprendimu ir veikimu. Panašiai pamaldaus žmogaus santyki su Dievu išgyvena dr. Jonė Lokienė savo mąstymuose manydama, kad pažinimo negana, reikia veikimo (Pgl. Mąstymai, įkvėpti šv. Rašto, Laivas 1982 m., 4 nr.).

Šventasis yra labiau visiškasis savęs atstovas. Šita prasme suprasstas kiekvienas šventasis gali būti mums pavyzdžiu. Tačiau šitoks šventojo pavyzdžio suprasimas skatina mus atrasti mūsų pačių originalumą. Jis veda į atradimą savyje to, kas yra Dievo pasėta kiekvieno mūsų, prigimtyje ir kas jo pažadinama įkvėpimo keliu.

(Pabaiga ateinantį šeštadienį)

Praeitose savaitės Draugo priedo (1984 m. kovo mėn. 3 d.) pirmame puslapy, 3 skilty, 3 eilutė nuo viršaus atspausdinta: „šv. Kazimiero mirties 400 metų sukaktuvėms“. Turėjo, aišku, būti: „500 metų sukaktuvėms“.

Kazimiera Kaupaitė — Motina Marija (1880-1940), šv. Kazimiero Seserų kongregacijos steigėja, prieš išvykdamą į Šveicariją.

Stepas Sodeika

20 metų mirties sukaktuvių proga

ALGISSIMKUS

Muzikas-chorvedys Stepas Sodeika buvo gimęs 1903 m. gruodžio mėn. 11 d. Jurbarko, gausioje penketo brolių ir dviejų seserų caristinės Rusijos muitinės tarnautojo šeimoje. Net trys Sodeikų sūnūs, paveldėję iš mėsūso dainuoti tėvo gražius balsus, pasirinko muzikines karjeras. Vyriausieji, Antanas ir Stasys, vėliau tapo populiariais Lietuvos operos solistais. Jauniausias, Stepas, muzikos pradėjo mokytis pas tada Jurbarko vargonininkavusį J. Pocių, kuris vėliau reiškėsi Amerikoje. 1924 m. Stepas stoja į Klaipėdos kompozitoriaus Stasio Šimkaus įsteigtą muzikos mokyklą, kur jis lavina savo, nors ir nedidžiausią, baritono balsą ir kartu įgyja platesnį muzikinį išsilavinimą. Baigęs muzikos mokyklą, Stepas Sodeika 1929 m. priimtas Kauno valstybinės operos solistu ir čia pasirodo keletoje operų. Dainininko karjera tačiau jo, matyt, nelabai traukė ir 1930 m. jis sugrįžta Klaipėdą, kur pradeda dirbti muzikos mokykloje, dabar jau dainavimo ir solfedžio mokytoju. Kiek vėliau jis šių dalykų moko tada Klaipėdoje įsteigtoje Valstybinėje pedagoginiame institute. Klaipėdoje jis greitai sugrįžta prie dar studijų laikais sėkmingai pradėtos veiklos, organizuojant ir vadovaujant chorams. Stepas Sodeika perima žinomą Giedotojų draugijos chorą ir kartu vadovauja Vaidilutės mišriam chorui bei Klaipėdos vyrų chorui. Jis taip pat dar atranda laiko paruošti chorų ir tada Klaipėdoje pradėtoms statyti operoms. Toks darbas jam visada gerai sekėsi. Jo iškiliai aristokratiška išvaizda, su dar jaunystėje

pražilusiais plaukais, ramus, nesikarščiuojantis būdas, nuoširdus muzikalumas bei gilus lietuviškos liaudies dainos dvasios pajautimas buvo choristų mėgiami, ir jo vedami koncertai visada sutraukdavo pilnas sales klausytojų.

Prie chorinės veiklos Stepas Sodeika išliko iki pat gyvenimo pabaigos. Naciams užėmus Klaipėdos kraštą, jis su Pedagoginiu institutu persikėlė į Panevėžį, o vėliau į Vilnių, kur greta mokytojavimo jis netrukus perėmė ir Vilniaus katedros bei kitų chorų vadovybę.

Karo įvykių atbloktas Vokietijoje, Stepas ir čia nenu-rimsta. Jis 1945 m. suorganizuoja Bambergo išeivių stovykloje lietuvišką tautinį ansamblį, kuris 1949 m. susijungia su Hanau stovykloje Broniaus Jonušo įsteigtu choru, pavadintu Dainavos vardu. Vadovaudamas Dainavai, iš pradžių Vokietijoje, o vėliau tuo pačiu vardu atsikūrusiai Amerikoje, Stepas Sodeika galutinai suformuoja savo meninį charakterį. Jis visur pirmiausia kėlė lietuvišką dainą ir jo programos būdavo beveik išimtinai jai skirtos.

Lietuviškosios liaudies dainos pajautimą Stepas buvo įsisavinęs dar vaikystės dienomis, praleistomis Nemuno pakrantėse. Jo vadovaujamų chorų atliekama tų dainų interpretacija profesionalų muzikų būdavo ne kartą aštriai puolama dėl nepastovių ir lėtų tempų, bei „sodeikiškai“ laisvos muzikinės slinkties. Tačiau Stepas Sodeikos koncertus sklidinai užpildė klausytojai, kurių ne vienas tas pats dainas buvo patys dainavę Lietuvos laukų platybėse, tokį šių dainų atlikimą, matyt, suprato ir mėgo. Kompozitorius Vladas Jakubė-

Muzikas Stepas Sodeika (1903-1964).

nas, kartą rašydamas apie Stepą Sodeiką, tiksliai pastebėjo, kad nežiūrint jam priekšamų profesionalinių „plonybių“, Stepas Sodeikos nuoširdus, asmenine šiluma dvelkiantis muzikalumas bei organiška jo atliekamų dainų dvasia jo publikai buvo puikiai suprantami ir artimi. Stepas Sodeika mokėdavo išgauti iš choro ypatingai nuotaikingą skambesį ir sugėbavo įtaigiai perteikti dainininkams savo norus, kurie žavėdavo klausytojus. Šių Stepas Sodeikos talentų dėka Dainavos ansamblis greitai tapo plačiai žinomas ir jo ruošiamus koncertus ar vaidinimus supilaukdavo minios klausytojų, užpildydami ne tik nemažą Chicago-

Marijos aukštesniosios mokyklos, bet ir žymiai didesnę Orchestra Hall salę. Jie taip pat nesutildavo nei erdvoje Šv. Kryžiaus bažnyčioje, Chicagoje.

Stepas Sodeiką ir daugelį jo ištikimų „ansambliečių“ ypač traukė liaudinio pobūdžio sceniniai pastatymai, kuriuose labai paprastas, liaudies papročiais paremtas turinys būdavo perpintas gausiomis choro liaudies dainomis. Tokius pastatymus Sodeika pradėjo dar Vokietijoje su aktorium-režisierium Gasparu Velička. Jų populiariausias buvo Velička sukurtas „Nemunas žydi“. Šis pastatymas buvo daugelį kartų kartotas beveik visose didesnėse to laiko išeivių stovyklose. O 1951 m. atgaivintas naujai Amerikoje atsikūrusios Dainavos buvo keletą kartų atliktas Chicagoje ir statomas choro išvykose Clevelande, Detrote ir Toronte. Panašių liaudinių veikalų Stepas Sodeikos vadovaujama Dainava pastatė dar „Šienapjūtę“, „Vestuves be piršlybų“, „Išėjus“, „Lietuviškas vestuves“ ir „Prie ežero“.

Nors scenoje Stepas Sodeika apsiribodavo išimtinai lietuviškomis liaudies ar originalios kūrybos dainomis, bažnyčioje jis nevengė ir pasaulinio masto kompozitorių. Šv. Kryžiaus bažnytinuose koncertuose jis yra atlikęs Beethoveno oratoriją Kristus alyvų darželyje, Rossini Stabat mater, C. B. Adams Beliejaus žvaigždė, Mercadantes Septynis paskutiniai Kristaus žodžius, Bruno Markaičio Kantių naktį ir kitus.

Stepas asmeniškai pažinti man teko dar Klaipėdos studijų laikais, kur toje pačioje muzikos mokykloje ir aš pradėjau pirmąsias fortepijono pamokas. Jau tada Stepas išsiskirdavo iš moki-nių masės. Jis su visais sklandžiai sugyveno ir niekada neteko matyti jo dėl ko nors įsikarščiausio. Tačiau jis sugėbėjo taip pat būti ir kietai neperkalbamas dalykuose, kuriuose jis laikė save teisiu. Šią Stepas būdo savybę man teko arčiau pažinti jau čia Amerikoje, kai man atsikėlus gyventi Chicago, jis labai diplomatiškai mane palaipiniui įtraukė darban su savo Dainava. Iš pradžių vien kukliai pakviesdavo kartais paakompanuoti koncertuose ar pavargonuoti Šv. Kryžiaus bažnyčioje iškilmų proga.

Rinkdama akmenis,
Ieškojau paslapčių ir
Radau žodį.

Iš miltų ir vandens, ant ugnies,
Jos išsikėpė duoną.
Iš pradžių galvodavo, ką gyvenime prarado,
Ką nusprendė atvest.
Bet sudegino meilės laiškus
Ir pradėjo suprast,
Kaip duona tampa šventa.

Ką daryt su išsigandusiom vaidilutėm,
Kurios mano, kad ugnis amžina,
Kai krikštytojai laukia su vandeniu?

Motulė paliko neužbaigtą audinį,
Vilkas staugia tolimoj, ją šaukdamas.
O ji išėjo aplankyti brolio.

Atsibudo vieną naktį, žinodama,
Kad jis buvo pas ją.
Prizadėjo nepalikti,
Bet išnyko ryto šukuriuos.

Dabar ji vaikšto mano kraujo venose
Ir neranda kur pailsėti.

Saulė dužo ant vandens,
Ir aš surinkau
kiekvieną gabaliuką
ir užmigdžiau, tyliai dainuodama.

Uždariau jų stiklines akis,
ir virto jie erdve

ir tuštuma.
Pirmiausia reikia išmatuoti
tuštumą kaip siūlą.

Daiva Karužaitė-Gogola

Protėviai man skolina
brangiausius siūlus audimui,
o aš sėdžiu prie vandens ir galvoju:
Ar erdvė tuštuma ar pilnatis
galimybių?

Fosforinė tyla.

Ji keista, patraukli,

Tiesiu į ją ranką
ir matau
dar iš tolo
vien savo kaulus.

Raminantis,
mėlynas užesys.
Tyra šviesa
glosto man plaukus.

Rudenį
tu skridai
laisvas kaip paukštis
spalvotų lapų ore.

Tavęs aš ieškodavau naktį,
grįždama
paryčiais
tuščia. Mėnulis vis mažėjo,
ir nebeliko šviesos
nei galimybės ieškot.

Pavasari tu grįžai.
Saulės spinduliai
primindavo tau
šaltas dievų lūpas.
Grįžai vienišas.

O aš buvau mėnulio pilnaty
Ištirpusi su sniegu.

Vėliau, kartais sveikatai sunegalavus, jau paprašydavo praveisti vietoje jo choro repetitijas ar sekmadienio pamaldas. Po kiek laiko ne nepastebėjau, kad aš su ansambliu dirbu gal tiek pat, kaip ir jo vadovas. Tuo laiku ypač išryškėjo Stepas Sodeikos draugiškumas ir jo nesavanaudiškas būdas. Jis greitai pats pasiūlė mūsų kartu paruoštas programas lygiomis koncertuose diriguoti.

Dainavos chorui toliau pradedant vis sklandžiau susidainuoti, Stepas Sodeika entuziastingai pritarė pasiūlymui įtraukti į ansamblio programas ir naujesnių, didesnių lietuviškų kūrinių. Tada jis parodė tikrą diplomatinį sugebėjimą ir kietoko užsispyrimo, perkalbėdamas ir nuramindamas konservatyvesnius ansamblio narius bei vadovus, kurie buvo linke pasilikti prie lengvesnių liaudinio pobūdžio dainų. Tik Stepas Sodeikos pasiryžimo dėka buvo scenon išvestos J. Gaide-lio Kantata apie Lietuvą, V. Jakubėno Mano pasaulis, St. Šimkaus ištraukos iš operos Pagirėnai, mano paties stambesnis kompozicinis bandymas Čičinsko baladė ir nemažai sunkesnių dainų, kaip Jakubėno Mylėsi Lietuvą iš tolo ir kitos.

Toks sklandus mudviejų meninis bendradarbiavimas tęsėsi iki pat Stepas Sodeikos mirties. Per dešimties metų laikotarpį negalėčiau prisiminti nė vieno mūsų tarpe iškilusio žymesnio nesusipratimo ar pėdsakų dažnai menininkų tarpe pasitaikančio pavydo. Tokie jausmai Stepui, atrodo, buvo nežinomi. Jis visada nuoširdžiai prisidėdavo, paruošiant bendras programas, ir kartu džiaugdavosi, jei jos pasisekdavo. Į nepasisekimus Stepas turėjo savotiškai stoiską pažiūrą. Neabejoju, kad jam, kaip ir kiekvienam menininkui, buvo malonu girdėti ar skaityti palankius atsiliepimus. Savo reakcijas į kritikas pastabas tačiau jis pasilaikydavo sau. Jis griežtai atsakydavo atsakinėti ir kartais net ir labai asmeniškai pobūdžio kritikas ir apie jas visiškai nenorėdavo kalbėti. Jis ir mane ne kartą yra pamokęs nekreipti daug dėmesio į kritikas pastabas. Jis sakydavo: mes dirbam, kaip galėdami, o jie tegul rašo, kaip išmanydami.

Su Stepu Sodeika ir pernai mirusiu Alfonsu Mikulskiu pasibaigė vienas ryškiausių lietuviškosios išeivijos tautiniai-meninės veiklos etapų. Jis buvo charakteringas gausiais ir balsingais jaunų lietuvių choralais, kurie nesigalėdavo po sunkaus kasdieninio darbo atlikusių valandų, pašvędami jas organizacijai ir paruošimui patriotiškų programų. Jų

mirties. Per dešimties metų laikotarpį negalėčiau prisiminti nė vieno mūsų tarpe iškilusio žymesnio nesusipratimo ar pėdsakų dažnai menininkų tarpe pasitaikančio pavydo. Tokie jausmai Stepui, atrodo, buvo nežinomi. Jis visada nuoširdžiai prisidėdavo, paruošiant bendras programas, ir kartu džiaugdavosi, jei jos pasisekdavo. Į nepasisekimus Stepas turėjo savotiškai stoiską pažiūrą. Neabejoju, kad jam, kaip ir kiekvienam menininkui, buvo malonu girdėti ar skaityti palankius atsiliepimus. Savo reakcijas į kritikas pastabas tačiau jis pasilaikydavo sau. Jis griežtai atsakydavo atsakinėti ir kartais net ir labai asmeniškai pobūdžio kritikas ir apie jas visiškai nenorėdavo kalbėti. Jis ir mane ne kartą yra pamokęs nekreipti daug dėmesio į kritikas pastabas. Jis sakydavo: mes dirbam, kaip galėdami, o jie tegul rašo, kaip išmanydami.

Su Stepu Sodeika ir pernai mirusiu Alfonsu Mikulskiu pasibaigė vienas ryškiausių lietuviškosios išeivijos tautiniai-meninės veiklos etapų. Jis buvo charakteringas gausiais ir balsingais jaunų lietuvių choralais, kurie nesigalėdavo po sunkaus kasdieninio darbo atlikusių valandų, pašvędami jas organizacijai ir paruošimui patriotiškų programų. Jų

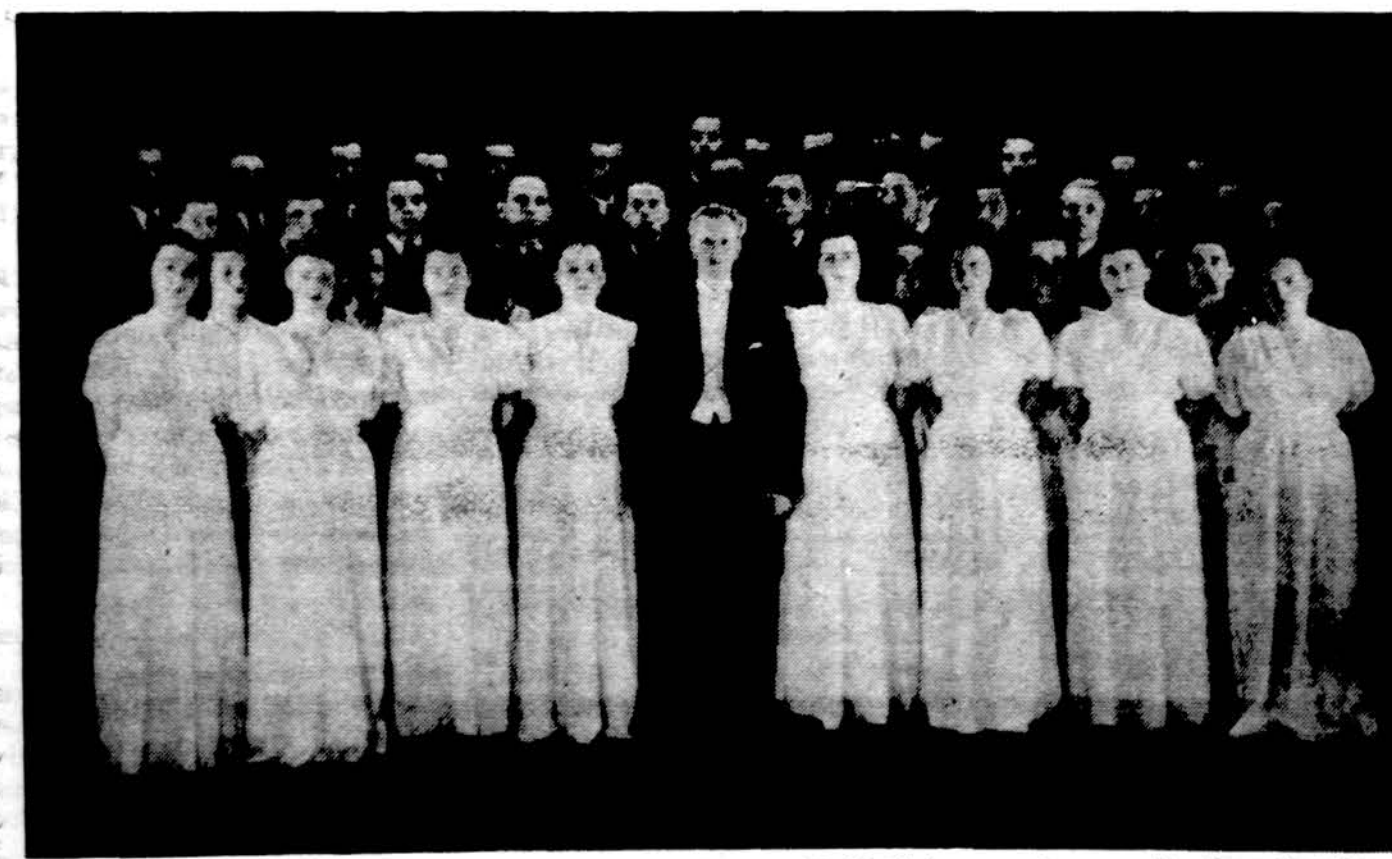
koncertai ir panašūs renginiai buvo bendraminčių tautiečių gausiai lankomi. Daugeliui naujųjų ateivių tokie renginiai šioje nors ir svetimoje, bet kalba bei kultūra svetimoje aplinkoje, suteikė beveik vienintelę progą kultūriniai bei tautiniai atsigaivinti. Be šių ansamblių ar chorų pirmieji emigracijos metai būtų buvę žymiai skaudesni ir blankesni.

Šioje srityje Stepas Sodeika yra atlikęs istorinę misiją. Jo šviesi asmenybė ir nesavanaudiška pasišventimą savo darbui, už kurį niekada neimdavo jokio atlyginimo, dar ir šiandieną, minėdami dvidešimtasias mirties sukaktuves, daugelis jo buvusių bendradarbių, dainininkų bei klausytojų pagarbiai atsimename. Tegul šio tautiniai susipratęsio kultūrininko asmenybė būna šviesu pavyzdžiu mūsų išeivijos darbuotojams ir teišlieka simpatinga parašte mūsų tautos iškentėtų prievartų istorijoje.

Muziko Stepas Sodeikos 20 metų mirties sukaktis bus paminėta Chicagoje rytoj, sekmadienį, kovo mėn. 11 d. Tėvų jėzuitų koplyčioje 3 val. popiet bus šv. Mišios, o po jų akademija-koncertas Jaunimo centro didžiojoje salėje. Koncerto programą atliks solistai Dana Stankaitytė ir Jonas Vaznelis ir „Dainavos“ ansamblis.

Gasparas Velička ir Stepas Sodeika „Nemunas žydi“ pokario Vokietijoje, dar stovyklinėje scenoje.

Lietuvių tautinis ansamblis 1946 metais Wiesbadene, Vokietijoje, su vadovu muziku Stepu Sodeika.

Dainavos ansamblis Chicagoje 1963 metais su solistu Jonu Vazneliu ir muziku Stepu Sodeika. Nuotrauka A. Gulbinsko

Sutikta Eglės Juodvalkės naujoji knyga

SNIEGUOLĖ ZALATORĖ

Poetės Eglės Juodvalkės knygos *Pas ką žiedas žydi* (Chicago: Ateities literatūros fondas, 1983) sutiktuvės ir poezijos vakaras įvyko Chicagoje, Jaunimo centro kavinėje, šių metų vasario 17 dieną. Jį suruošė Chicago ateištininkų draugų skyrius. Poetė ne tik pati skaitė savo vėliausius kūrinius, bet taip pat jos poezija buvo nagrinėjama ir vertinama jaunųjų poezijų rašančių Gintės Remeikytės ir Vainio Aleksos bei Ramutės Bartuškienės ir vakarą pravedusios Illinois universiteto Chicagoje profesorės dr. Marijos Stankus-Saulaitės.

Vakarą pradėjo Vaclovas Kleiza, Ateities literatūros fondo valdybos narys. Poetė pristatė profesorę Mariją Stankus-Saulaitę, paaiškindama, „žodžiai, šį vakarą švenčiami, prasidėjo penkiasdešimties metais. Eglė Juodvalkė tais metais gimė“. Ji tęsė: „Eglė išlaivino lietuvišką žodį iš emigracinės tradicijos imituoti kitų mintis, prisiminimus ir eilutes. Eglės Juodvalkės eilėraščiai yra tokie, kokia būtų buvusi lietuvių poezija, jei Lietuva būtų likusi laisva. Jie neskelbia doktrinų, nesentimentalizuoja praities.“

Eglei paskaičius naujų, dar nespausdintų savo poezijos kūrinių, buvo nagrinėjami kai kurie jos eilėraščiai iš *Pas ką žiedas žydi*. Ji perskaitydavo eilėraštį, o paskiausias vienas iš programos dalyvių nagrinėdavo jos eilės. „Kai kaleidoskopas sudus“ ir „apnuoginta“ nagrinėti apsiėmė Remeikytė. Pati kurianti poeziją, Remeikytė pasisakė, kad jai kyla trys apnuoginimo įvaizdžiai, perskačius antrąjį eilėraštį: pirmiausia klausytojui per išpažintį, toliau miegamajame ir paskiausias — poezijos reikšmę. „Šie trys įvaizdžiai paryškina įvairias apnuoginimo dimensijas“, sakė Remeikytė.

Nagrinėdama Juodvalkės „Kai kaleidoskopas sudus“, ji aiškino, jog „skirtingi gyvenimo laikotarpiai turi skirtingus uždavinius. Vaikai turi tėvus, galinčius vaikui padėti juos atlikti. Galutinis tėvų uždavinys užauginti vaiką taip, kad, kai laikas bus, jis galės palikti namus ir susirasti savo vietą.“ Baigdama ji pridūrė: „Šie du eilėraščiai ypač kalbasi su žmogumi, besiruošiančiu palikti

Eglės Juodvalkės poezijos rinkinio sutiktuvėse 1984 m. vasario mėn. 17 d. Jaunimo centre, Chicagoje: Ramutė Bartuškienė, Ginta

ar palikusių tėvų namus, bet dar ieškančių, dar nepradėjusių savo šeimos ar nuolatinio gyvenimo būdo.“

Eglė perskaitė savo dviejų poemų eilėraštį „Bijau tiktai vorą“, ir Ramutė Bartuškienė pateikė savo mintis. „Šio eilėraščio pagrindinė tema yra perėjimas iš vaikiško ir subrendusio žmogaus gyvenimo. Pats eilėraštis labai gražiai sudėtas — kaip ant svarstyklių.“ „Kai kaleidoskopas sudus“ Bartuškienė komentavo, jog „kaleidoskopas — naujas pasaulis; čia bus į plaukus įpintas žalias kaspinas ir apelsinas įduotas į kelionę.“

Eilėraštį „Pirmasis gegužės sekmdienis“ nagrinėjo Marija Stankus-Saulaitė. „Šitas eilėraštis beskyrybos ženklu, tik su skliausteliais. Eilėraštis prasideda trim eilutėmis. Pirmajame posme yra įspūdziai, antrajame veikia: labai smagu — bus vestuvės. Trečiame panašiai“, aiškina profesorė. „Tada mūsų poetė atitolina nuo vaizdo ir atsižvelgia į vaikus. Galų gale — paskutiniuose 2 posmuose yra kalbėtojas, kuris mums suriša visus tuos įspūdzius.“

Vainis Aleksa, kuris pats rašo poeziją, pasidalindamas savo mintimis apie Juodvalkės kūrybą, sakė, „Kai pirmą kartą per-

žiūrėjau poetės Juodvalkės *Pas ką žiedas žydi*, aš jaučiausi įmestas į naują pasaulį. Besimokydamas universitete anglų ir amerikiečių poeziją, maniau, kad automatiškai įsigysiu įrankius, su kuriais galėsiu išlaikyti ir bet kokios kultūros eilėraštį. Žinoma, šitie lietuviški eilėraščiai man priminė, kaip svarbu gerai suprasti tautos literatūros tradicijas, prieš darant sprendimus apie tos kalbos poeziją“, aiškino Aleksa. „Žiūrint iš lietuvių literatūros perspektyvos, aišku, kad poetė nevaizuoja lietuvių išėjimo poezijos įprastomis elegiškais vėžėmis“, sakė Aleksa.

Apibūdindamas Juodvalkės eilėraštį „Pirmasis gegužės sekmdienis“, kaip įspūdingą žodžių derinį, jis pažymėjo, jog tai eilėraštis apie prisiminimus. Mes suprantame eilėraščio linksmus įvaizdžius ir galim atjausti kalbėtojo ilgą atnaujintą džiaugsmą“, aiškino Aleksa. „Man vis atrodė, kad šitas eilėraštis yra iš pagrindų apie džiaugsmą. Atrodė, kad poetė, taip pat kaip vaikas, mokosi lygties, kuri yra gyvenimas, bet ji nenusivilia tuo procesu, kaip kalbėtojas“, baigė Aleksa.

Eglei paskaičius savo ciklo „Nykios akimirkos“ ketvirtą da-

lį, publika jai atsideko gausiu plojimu. Aleksa, šį eilėraštį aiškindamas, tarė, „Poetė Juodvalkė nebando panaikinti formą. Ji bando parodyti, kaip kiekvienas eilėraštis turi rasti savo ypatingą formą. Teisybė, naujos formos mum kartais atrodo per laisvos, bet tradicijų, be taikly. Bet, nors šitie eilėraščiai bando įleisti šaknis į šių dienų gyvenimą, jie kartais neįprastais būdais pasiekia praeitį“, sakė Aleksa. „Žiūrint iš vieno taško, poetė Juodvalkė yra mitografe — ji ieško poezijos šaltinių. Ji bando iškasti tas liaudies ir tautosakos idėjas, kurios neįprigijo prie mūsų ir metrų poezijos. Juodvalkė ne tik iškasa, bet ji integruoja liaudies žodžius į mūsų dabartinę kalbą. Šiu būdu ji atneša tų žodžių prasmę į mūsų dabartinį gyvenimą. Kalbėtojas sako: šitam žaidime, nors mano saujos tuščios, aš viena žinau pas ką žiedas žydi.“

„Taigi, čia tiktai žaidimas“, sakė Aleksa. „Bet man šitas žaidimas pasidaro tiek pat svarbus kaip eilėraščio kalbėtojas. Aš irgi jaučiuos, kad aš priklausu šitam poetės pasauliui.“

Ramutė Bartuškienė toliau nagrinėjo Juodvalkės eilėraštį „Kartojai ir kartojai Marelei“. „Mareles pasaulis“ yra atskira dalis eilė-

raščių Juodvalkės knygoje, surištų viena bendra tema — dabartinės Lietuvos. „Ši dalis labai įdomi, nes ji skiriasi nuo kitų eilėraščių šioje knygoje“, sakė Bartuškienė. „Šitie eilėraščiai lengvesni, trumpesni ir paprastesni. Jie lengviau rieda.“

Kitame eilėraštyje iš Mareles gyvenimo „Eina Marele gatve“ Bartuškienė nurodė, jog, „čia paprastose gyvenimo skiautėse. Angelai sargai iš tikrųjų yra KGB ant kiekvieno kampo su tautiniais kaklaraiščiais. Yra ir kalėjimo vaizdas. Marele turi savo supratimą ir savo gyvenimą“, sakė Bartuškienė. „Pasidžiaugti šita knygos dalimi reikia visus eilėraščius perskaityti.“

Po įvairių šių nuomonių ir interpretacijų Juodvalkės poezijos ir po trumpos pertraukos buvo progą klausytojams paklausinėti pačią poetę. Pasirodė, ji nebuvo žinojusi iš anksto, ką poetai ir kritikai sakys apie jos poeziją ir visos interpretacijos Eglei atrodė įdomios. Ateities literatūros fondo vadov Vaclovas Kleiza padėjo visiems lietuviškosios poezijos „alkoholikams“ atsilankiusiems į vakarą. Eglės Juodvalkės knyga *Pas ką žiedas žydi* yra jos antrasis eilėraščių rinkinys. Knyga dar galima įsigyti pas platintojus.

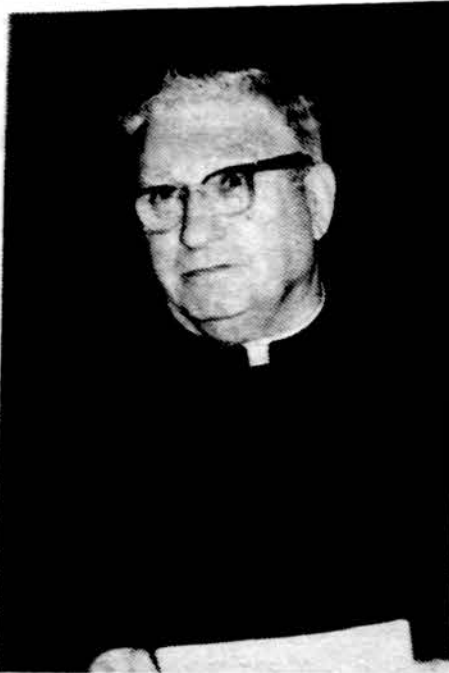
Netekome žymaus istoriko

VINCAS TRUMPA

1984 m. sausio 30 d., širdies smūgio ištiktas, staiga mirė kun. dr. Viktoras (Vincas) Gidžiūnas, OFM. Su jo mirtimi Lietuvos istorijos mokslas, ypač Lietuvos vienuolynų istorija, neteko labai sąžiningo ir rimto tyrinėtojo. Kilme alytiškis džiūkas, gimęs 1912 m. rugsėjo 5 d. Marinkos kaime, Simno valsčiuje, 1934 m. įstojo į pranciškonų vienuolyną, 1937 m. studijoms išvažiavo į Italiją, studijavo popiežiškajame Sv. Antano pranciškonų universitete ir už lotyniškai parašytą disertaciją apie pranciškonus Lietuvoje („De fratribus minoribus in Lithuania“) gavo daktaro laipsnį. 1946 m. atvyko į JAV, ėjo įvairias pareigas lietuvių pranciškonų ir tretinųjų organizacijose. Pastaruoju metu gyveno Brooklyne, redagavo Sv. Pranciškaus varpelį, rašė spaudoje, aktyviai bendradarbiavo *Lietuvių enciklopedijoje* (nuo II tomo). Buvo Lituanistikos instituto ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys.

Pagrindinis jo studijų laukas buvo Lietuvos vienuolynų, pirmiausia pranciškonų, istorija. Tačiau kun. dr. V. Gidžiūnas tyrė ir bendresnius Lietuvos istorijos klausimus. Visos jo studijos, paremtos pirminiais, dažnai nespausdintais archyviniais šaltiniais, pasižymi originalumu, objektyvumu ir išvadų atsargumu.

Be to kun. dr. V. Gidžiūnas buvo puikus paskaitininkas. Visados būdavo malonu klausytis jo aiškiai tarsena ir gražių stiliumi bei kalba skaitomų paskaitų Lituanis-

Kun. dr. Viktoras Gidžiūnas

tikos instituto suvažiavimuose. 1967 m. suvažiavime Philadelphiaje jis skaitė paskaitą apie žemaičių bylą Konstancos susirinkime (1414-1418 m.). Kaip rūpestingai jis tokioms paskaitoms ruošėsi, matyti jau iš to, kad ta paskaita buvo paremta 96 išnašom. Tačiau dėl didelio dėmesio stiliumi jos nebuvo vargas klausytis.

1977 m. LI suvažiavime Chicagoje kun. dr. V. Gidžiūnas kalbėjo apie jėzuitų istoriką Albertą Vijką Kojalavičių (1609-1677) jo 300 metų mirties sukakties proga. Įdomu, kad šioje paskaitoje, polemizuodamas su dabartinės Lietuvos kalbininku Vladu Žaliu, Gidžiūnas mokėjo išlaikyti mokslinę rimtį, objektyvumą ir šaltumą. Gindamas A. Kojalavičių nuo jį kritikavusių vėlesnių istorikų (ir dr. Zenono Ivinskio), V. Gidžiūnas labai teisingai sakė: „Taikyti XVII amž. istorijos rašymui mūsų dienų metodus ir pagal juos vertinti anų laikų istorikų darbus yra ne tik negalima, bet ir neteisinga, nes tie metodai dar nebuvo sukurti“ (Z. LI 1977 m. suvažiavimo darbai, p. 83).

1970 m. kun. dr. V. Gidžiūnas Lietuvių katalikų mokslo akademijos *Metraštyje* paskelbė Lietuvos vienuolynų istorinę apžvalgą nuo XIII amžiaus ligi dabar (p. 261-299). Tiesiog reikia stebėtis, kaip rūpestingai ir tiksliai jis surinko duomenis apie visas (?) Lietuvos vienuolijas. Tą liudija ir 400 išnašų.

Kadaise Adomas Jakštąs, recenzuodamas Petro Klimo studiją *Lietuvių senybės bruožai* (1919 m. — tarp kita ko, toji studija dar ir šiandien nenustoją savo istorinės vertės), stebėjosi, kiek daug šaltinių ir literatūros turėjo jos autorius peržvelgti, ją rašydamas. Ta patį galima drąsiai pasakyti ir apie kun. dr. V. Gidžiūno istorinius darbus. Dideliu kruopštumu pasižymi ir gausybę pribrastytų V. Gidžiūno straipsnių *Lietuvių enciklopedijoje*.

Be abejo, dabar tam žymiam, per anksti mus apleidusiam istorikui mirus, kyla jo istoriografinio palikimo klausimas. Neabejoju, kad jis bus kai kais palikes ir rankraščiuose. Niujorkiečiai pranciškonai ir kiti Lietuvos praeities mylėtojai turėtų susirūpinti tuo palikimu, nes ką bebūtų kun. dr. V. Gidžiūnas rašęs, yra nauja, originalu, įdomu, verta spausdinti. Būtų gera pradėti rūpintis ir jo jau spausdintų darbų, išlaikytų po įvairius leidinius, surinkimu į vieną vietą ir jų išleidimu. Manau, vertėtų ir jo lotynišką disertaciją apie mažuosius brolius Lietuvoje išversti į lietuvių kalbą ir išleisti.

Turėtų jį atkreipti dėmesį Lituanistikos institutas, LKMA ir JAV LB Kultūros taryba, kuri kartais lyg per mikroskopą arba su šakaliu ieškodama kam skirti premias, pražiūri daug svarbesnius ir vertesnius dalykus.

Naujos knygos

• Antanas Rubšys. *Raktas į Senąjį Testamentą*. Antroji dalis: Pranašai ir karaliai. Krikščionis gyvenime knygų serija nr. 23. Putnam, CT, 1983. Įrašai Pauliaus Jurkaus. Žemėlapis S. A. Romano. Nuotraukos Antano Rubšio. Apipavidalinimas sesers Onos Mikailaitės. 530 psl. Kaina — 10 dol. Gaunama pas leidėjų (Krikščionis gyvenime, I.C.C., Putnam, CT 06260), pas platintojus ir „Drauge“.

Lietuvis šv. Rašto mokslininkas ir teologas kun. prof. Antanas Rubšys, prieš pusantį metų pateikęs pirmąjį Senojo Testamento studijos tomą „Sandora ir Mesijas“, dabar yra paruošęs antrąją dalį „Pranašai ir karaliai“. Numatyta ir trečias tomas „Tiltai ar sienos?“. Antrojoje *Rakto į Senąjį Testamentą* dalyje nagrinėjama du Senojo Testamento istorijos veiksniai — pranašai ir karaliai. Sendoros bendrijoje nuo Izraelio monarchijos susikliko 10 a. iki tremties Babilonijoje 6 a. prieš Kristų. Tai dvi Senojo Testamento gijos, savitos tikėjimo istorijos apraiškos, tarp kurių egzistuoja ir savotiška įtampa. „Karaliai“, kaip įžanginiame žodyje rašo autorius, „rūpinosi betarpiškai Sendoros bendrijos gerove — saugumu, o Pranašai — Sendoros bendrijos ateitimi, kuri prasideda dabar. Karaliams būdinga trumparegiškumas; Pranašai atstovauja amžinam Dievo rūpesčiui Kūrinija ir žmogaus prasmės bei laimės regme. Pranašai yra asmenys, kurie kartą sutikti, lieka neužmirštami. Jie lieka su tavimi ir tavyje, tu jauti juos greta, kad ir kur jie būtų gyvenę, tarięsi su jais, bandai lygiuotis su jais“ (pp. 9-10).

Kaip ir pirmoji *Rakto į Senąjį Testamentą* dalis, sutikta su gyvu dėmesiu mūsų visuomenėje, šioji siekia skaitytojų atkreipti šv. Rašto reikšmę dabartiniam jo gyvenimui. Šv. Raštas, pabrėžia

Dail. Alfonsius Dargiui, gyvenančiam Rochester, N.Y., paskirta 1983 m. JAV LB Kultūros tarybos dailės premija.

autorius, rašo, „apie tai, kas yra, priartindamas tai, kas buvo“. Visi gyvename ant dabarties lopo, bet veržiamės su viltimi į ateitį. „Šv. Raštas, įkvėptoj tikėjimo Knyga, priartindama dabarties lopotį likiminius įvykius, įgalina gyventi Dievo ateities jėga dabartyje. Žmogaus gyvenime Dievo ateities jėga padaro dabarties lopą judančia prasmės ir laimės kryžele“ (p. 10). Šitą praregti skaitytoja įgalina autoriaus skvarbus, bet rūpestingus žvilgsnius, pasitelkiantis visus svarbiuosius šiuolaikinius šv. Rašto tyrinėjimo duomenis, į tikėjimo istoriją visame jos daugiasluksniškume, kaip ją esame paveldėję iš žydiškosios-krikščioniskosios tradicijos.

Veikalas aprūpintas istorijos chronologijos lentelėmis ir brėžiniais, istoriniais žemėlapiiais, šv. Rašto knygų sąrašais, svarbiųjų mokslinių šaltinių bibliografija,

naudotų šv. Rašto skaitinių rodykle, dalykų ir vardų rodykle, net dabartiniais istorinių šv. Rašto vietovių vaizdais. Visa tai daro, kartu su autoriaus išvargia teologine interpretacija, Antano Rubšio studijų nepakeičiamu ir ligi šiol vieninteliu lietuvių kalba veikalų šv. Rašto studijų srityje. Jo deka Senojo Testamento tikėjimo kraitis, taip lemtingas visai Vakarų kultūrai, yra tapęs prieinamas mums visiems.

• Elsa Verloren van Themaat. PRANAS DOMSAITIS. Cape Town, South Africa: C. Struik Publishers, 1976. Antroji laida, 1984. South African Art Library, South African National Gallery. Vyriausiasis redaktorius — Charles Du Ry. Antroji laida išleista Lietuvių Dailiojo Meno instituto, Lietuvių Fondo padalinio, lešomis. 64 psl. Kaina — 25 dol. Gaunama pas platintojus ir „Drauge“.

Albumo formato dail. Prano Domašio darbų reprodukcijų knyga anglų kalba su Elsa Verloren van Themaat išsamiu įvadu ir dailininko asmenybe ir kūryba. Autorė yra meno kritikė, keramikė,ėjusi švietimo vedėjos pareigas Pietų Afrikos tautinėje galerijoje. Knyga paruošta kaip viena iš Pietų Afrikos Meno bibliotekos leidžiamų svarbiųjų Pietų Afrikos menininkų monografijų serijos, siekiančios apibūdinti kiekvieno menininko darbą, vystymąsi, įtaką ir asmenybę, jo silpnas ir stiprybes, kad skaitytojas būtų kaip galima geriau su juo supažindinamas ir įgalinamas įžvelgti ir įvertinti jo kūrybą.

Komentatorė Elsa Verloren van Themaat pabrėžia dail. Prano Domašio, kilusio iš Rytprūsų Lietuvos, kūrybines šaknis šiuolaikinėje Europoje, jo skola vokiečiams ekspresionistams bei ypač Georges Rouault vizijai ir technikai, ir iškelia jo savitą kūrybinį braižą — nuolatinį dvasinių namų ieškojimą. „Ich bin doch immer unterwegs“ buvo jo paskutiniai žodžiai. Jie padeda suprasti

Dailės ir poezijos popietė

Rytoj, sekmdienį, kovo mėn. 11 d. Ateitininkų namuose, Lemonie, įvyks penkių jaunų dailininkų paroda: Dainos Žemlauskaitės-Juozėvičienės, Daivos Karužaitės-Gogolės, Jonės Karužaitės, Ritos Kontičienės ir Kristinos Kotovaitės. Paroda atidaroma 130 val. popiet. Parodos atidarymo metu savo poeziją

dailininko klajūnišką dvasią ir jo gyvenimo prieblandoje, jau Pietų Afrikoje, pasiektą ramybę, paprastumą ir viltį.

Jo darbų iliustracijos, kai kurios spalvotos, kai kurios juoda-baltos, yra puikios kokybės. Knygoje pridėta dailininko gyvenimo chronologija, jo svarbesnių parodų sąrašas ir jo kūrybos studijų bibliografija. Pastarojoje neišvengta, ypač lietuviškų šaltinių nuorodos, stambių korektūros klaidų. Bet ši knyga reikšmingai papildys išėjusioje gražiai augančią lietuvių dailininkų monografijų biblioteką.

skaitys Daiva Karužaitė-Gogolė. Su jaunųjų dailininkų kūryba susirinkusius supažindins Viktorija Kašubaitė-Matranga.

Dail. Elskus apie vitražo meną

Ateinanti penktadienį, 1984 m. kovo mėn. 23 d., 7.30 v.v. Jaunimo centro kavinėje Chicagoje ateitininkų draugų skyrius ruošia vakaronę su dailininku Albinu Elskum iš New Yorko. Tema: vitražo menas. Prelegentas dail. Elskus aptars vitražo kilmę, nušvies, kas daroma toje srityje Lietuvoje ir savo paties nuolat kelia vitražų kūryboje: pradžia Lietuvoje, sukurtus darbus bažnyčioms, sustodamas prie specifinių savo darbų Jungtinės Amerikos Valstybėse. Paskaita bus iliustruojama skaidrėmis.

Dail. Elskus šiuo metu dėsto Parsons School of Design, New Yorke, ir Fordham universitete. Yra dalyvavęs daugiau kaip 40 parodų. Jo vitražai puošia arti dvidešimt bažnyčių, laikomi įvairių muziejų ir privačių kolekcininkų.

Aktorai Debra Engle ir Kenneth Northcott scenoje iš GBS dramos „Misalliance“, šio metu statomos Court teatro.

Nuotrauka Jennifer Girard

Chicago teatruose

Blekytė George Bernard Shaw dramoje

Mūsų Ingrida Blekytė jau yra tvirtai įsiplietusi viename iš pirmajaujančių mūsų miestų teatrų—Court Theatre, veikiančiam prie Chicago universiteto. Dabar čia ji vaidina Nobelio laureato George Bernard Shaw dramoje „Misalliance“ (Mezalianzas, Nelygi santuoka). Teatras ją vertina, programoje pažymėdamas, kad ji baigusi National teatro mokyklą Kanadoje, dalyvavusi Belfry ir Stratfordo festivalio pastatymuose, televizijos ir radijo vaidinimuose, laimėjusi Denise Pelletiere Guthrie premiją. Shaw dramoje ji yra lenktės Linos Szczepanowskos vaidmenyje, kuris šiame pastatyme nėra pagrindinis, bet ji stebina savo sugebėjimu įsijauti, sukurti visai kitokio tipo personažą, negu ji pati matė kitose dramose. Čia ji įtikinčiai vaidina ryžtingą, parasiutiškai sportišką moterį, dominojančią vyrų tarpe.

Drama sukurta 1910 m. Joje kryžiuojasi įvairių charakterių, skirtingų klasių, ideologijų ir amžiaus žmonės. Jų posakiuose glūdi sėmąjio juokina publika, nors aktoriai stengiasi dialogus perteikti britų tarimu, o Blekytė — lenkišku akcentu, kas neįduosiam apsunkina sekti turinį.

Pastatymą režisuoja Nicholas Rudall, Chicago universiteto profesorius, scenoje laimėjęs Jeff premiją. Surinkęs patyrusių aktorių kolektyvą. Tom Benich (J. Tarleton, Jr.) teatro studijas išėjęs Webster kolegijoje, W. Brown išsilavinęs American Conservatory teatro studijoje San Francisko ir gavęs laipsnį West Virginia universitete. Bob Keenan (Lord Summerhays) scenoje sukuręs per 100 personažų, dalyvavęs televizijoje, filmuose; K. Northcott (J. Tarleton) — Chicago universiteto profesorius. Žiūrovą stebina sklandi vaidybos slinktis. Pastatymas vyks iki šių metų kovo mėn. 25 dienos. J. Pr.